

УДК 347.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.1.69>

КРИТЕРІЇ СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ТА БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тодуа Ш.Р.,

аспірант кафедри історії, теорії держави і права

УДУ імені Михайла Драгоманова

ORCID: 0009-0006-8790-5954

Тодуа Ш.Р. Критерії співвідношення забезпечення найкращих інтересів дитини та батьківських прав в умовах воєнного стану.

Війна росії проти України спричинила безпрецедентну трансформацію усіх сфер суспільного життя, зокрема й механізмів забезпечення та захисту прав дитини. Воєнний стан, масове переміщення населення, руйнування житлової інфраструктури, роз'єднання сімей унаслідок мобілізації, полону або вимушеної міграції створили ситуації, коли традиційні підходи до реалізації батьківських прав та обов'язків потребують переосмислення. Водночас держава, органи опіки та піклування, а також суди зобов'язані діяти відповідно до міжнародних стандартів, які встановлюють пріоритет найкращих інтересів дитини, як базовий принцип будь-яких рішень, що стосуються дітей. Україна, на жаль, є флагманом у створенні механізму забезпечення найкращих інтересів дитини в умовах воєнного стану.

Попри загальноприйнятий консенсус щодо забезпечення найкращих інтересів дитини, створити умови їх практичної реалізації в умовах воєнного стану є надзвичайно складним завданням.

Батьківські права - гарантовані національним законодавством - нерідко суперечать із нагальною необхідністю забезпечення безпеки дитини та фізичного захисту. До прикладу, рішення щодо евакуації, тимчасового переміщення, зміни місця проживання або тимчасового влаштування можуть суперечити правами батьків на участь у вихованні, проживання з дитиною, ухвалення рішень щодо її розвитку. Ці колізії вимагають чіткого правового аналізу, зокрема оцінки пропорційності обмежень прав батьків, складення повного переліку критеріїв найкращих інтересів та розробки алгоритмів для органів державної влади у ситуаціях підвищеної небезпеки.

Науковий інтерес до теми зумовлений тим, що під час воєнного стану звичні моделі правозастосування функціонують у режимі надзвичайної швидкості та обмежених ресурсів, що підсилює ризик порушення прав дітей і батьків. В умовах воєнного стану важливим є забезпечення права на повагу до сімейного життя та захисту дітей у небезпечних обставинах.

Актуальність дослідження зумовлена реальними викликами воєнного стану та необхідністю створення єдиної європейської моделі в умовах воєнного стану.

Ключові слова: критерії, права дитини, батьківські права, воєнний стан, національне законодавство, міжнародні стандарти.

Todua Sh.R. Criteria for balancing the best interests of the child and parental rights under martial law.

Russia's war against Ukraine has caused an unprecedented transformation of all spheres of social life, including the mechanisms for ensuring and protecting children's rights. Martial law, mass population displacement, destruction of housing infrastructure, and the separation of families as a result of mobilisation, captivity, or forced migration have created situations in which traditional approaches to the exercise of parental rights and responsibilities require reconsideration. At the same time, the state, guardianship and custodial authorities, as well as courts, are obliged to act in accordance with international standards that establish the primacy of the best interests of the child as a fundamental principle guiding any decision concerning children. Unfortunately, Ukraine has become a frontrunner in developing mechanisms to ensure the best interests of the child under conditions of martial law.

Despite the generally accepted consensus on safeguarding the best interests of the child, creating conditions for their effective practical implementation during martial law remains an extremely challenging task.

Parental rights, guaranteed by national legislation, often conflict with the urgent necessity of ensuring a child's safety and physical protection. For example, decisions regarding evacuation, temporary displacement, change of residence, or temporary placement may contradict parents' rights to participate in the child's upbringing, to live with the child, and to make decisions concerning the child's development. Such conflicts require clear legal analysis, including an assessment of the proportionality of restrictions on parental rights, the formulation of a comprehensive list of best-interests criteria, and the development of practical algorithms for public authorities in situations of heightened danger.

The scholarly interest in this topic is driven by the fact that, under martial law, customary models of law enforcement operate at an extraordinary pace and with limited resources, which significantly increases the risk of violations of the rights of both children and parents. In the context of martial law, ensuring the right to respect for family life and the protection of children in dangerous circumstances is of particular importance.

The relevance of this research is determined by the real challenges posed by martial law and the necessity of developing a unified European model applicable in such conditions.

Key words: criteria, children's rights, parental rights, martial law, national legislation, international standards.

Постановка проблеми. Воєнний стан, запроваджений унаслідок збройної агресії, істотно ускладнив реалізацію сімейних правовідносин та загострив питання співвідношення найкращих інтересів дитини і батьківських прав. Масове переміщення населення, роз'єднання сімей та обмежені можливості державного захисту створюють ризики дисбалансу між охороною прав дитини та реалізацією прав і обов'язків батьків. За цих умов актуалізується потреба у визначенні чітких критеріїв їх співвідношення з урахуванням специфіки правового режиму воєнного стану та практики його застосування.

Метою статті є комплексний аналіз співвідношення найкращих інтересів дитини та батьківських прав в умовах воєнного стану, визначення критеріїв пріоритетизації, окреслення меж допустимого державного втручання, а також формування практичних рекомендацій.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика забезпечення найкращих інтересів дитини та реалізації батьківських прав ґрунтовно досліджувалася у працях вітчизняних і зарубіжних науковців у контексті сімейного права, міжнародних стандартів захисту прав дитини та судової практики. Водночас наявні дослідження переважно зосереджені на умовах мирного часу або окремих аспектах надзвичайних правових режимів. Питання ж визначення чітких критеріїв співвідношення найкращих інтересів дитини та батьківських прав з урахуванням специфіки воєнного стану, практики національних судів і органів опіки залишаються фрагментарно висвітленими, що зумовлює потребу у подальшому науковому осмисленні та узагальненні.

Виклад основного матеріалу. Критерій безпеки дитини розглядається як абсолютний пріоритет, що переважає над будь-якими іншими батьківськими правами. У контексті воєнного стану визначальним стає забезпечення фізичної недоторканності, життя, здоров'я та психологічної стабільності дитини. Реалізація цього критерію може призводити до тимчасового або часткового обмеження окремих батьківських прав, зокрема:

- права на контакт з дитиною;
- права на спільне проживання з дитиною;
- права на вибір місця проживання сім'ї.

Ступак О.В. зазначає, що право на контакт батьків з дитиною має оцінюватися крізь призму принципу найкращих інтересів дитини, де контакт слугує інструментом збереження емоційного зв'язку та психологічної стабільності дитини. Науковець наголошує, що будь-які обмеження цього права допустимі лише у випадках, коли контакт становить загрозу для безпеки чи благополуччя дитини [1].

Таким чином, критерій безпеки дитини в умовах воєнного стану набуває характеру абсолютного пріоритету, який об'єктивно зумовлює можливість тимчасового або часткового обмеження окремих батьківських прав. Як свідчать доктринальні підходи, право батьків на контакт із дитиною є важливою складовою сімейних правовідносин і слугує інструментом збереження емоцій-

ного зв'язку та психологічної стабільності дитини. Водночас це право не є абсолютним і підлягає реалізації виключно в межах, сумісних із її безпекою та благополуччям.

В умовах воєнного стану саме ризики для життя, здоров'я та психоемоційного стану дитини визначають допустимі межі здійснення батьківських прав, зокрема права на спілкування, спільне проживання та визначення місця проживання. Відтак, безпека дитини виступає не лише самостійним критерієм, а й регуляторним принципом, який трансформує класичну модель балансу між правами батьків і інтересами дитини, надаючи останнім безумовної пріоритетності.

Право на спільне проживання дитини з батьками є базовим сімейним правом, яке реалізується через визначення місця проживання дитини відповідно до її інтересів. Мельник О.О. відзначає, що спільне проживання забезпечує найбільш повну реалізацію батьками своїх виховних функцій, створює умови для щоденного догляду, захисту та формування емоційної прив'язаності, а тому розглядається як природний елемент взаємин між дитиною та батьками [2].

Водночас у правовому вимірі це право не має автономного характеру й реалізується виключно крізь призму найкращих інтересів дитини, що зумовлює можливість його коригування або обмеження за наявності об'єктивних загроз її безпеці чи благополуччю, особливо в умовах воєнного стану. Таким чином, визначення місця проживання дитини слугує не формальним розподілом батьківських повноважень, а інструментом забезпечення стабільності, безпеки та належного сімейного середовища, у межах якого реалізація батьківських прав підпорядковується пріоритету інтересів дитини.

Ліщинська Ю.Ю. та Гарасимів Т.З. підкреслюють, що право на проживання дитини/сім'ї є соціально-правовою гарантією безпеки, стабільності та відповідності реальним умовам. Воно забезпечує можливість змінити місце проживання відповідно до обставин (наприклад, загроза безпеці чи переміщення), зберігаючи при цьому юридичну стабільність і правовий статус дитини [3].

Отже, право на вибір місця проживання дитини має складну цивільно-правову природу та виступає ключовим інструментом визначення її юридичного й фактичного статусу у сімейних правовідносинах. Це право не зводиться до фіксації конкретної адреси проживання, а визначає модель повсякденного життя дитини, коло осіб, які здійснюють безпосередній догляд, а також умови реалізації інших її прав і обов'язків.

У ситуаціях, коли реальні обставини створюють підвищену загрозу фізичному чи психічному благополуччю дитини: військовий конфлікт, окупація, загроза життю, недостатня безпека житла, критерій безпеки дитини стає фундаментальним при зважуванні між правами батьків та правом дитини на захист. Відтак, навіть сформовані батьківські права - право на контакт, спільне проживання або вибір місця проживання - можуть бути тимчасово або остаточно обмежені, якщо їх реалізація ставить під загрозу життя, здоров'я або психологічну стабільність дитини.

Також досить ґрунтовним у даному визначенні співвідношення забезпечення найкращих інтересів дитини та батьківських прав в умовах воєнного стану є підхід ЄСПЛ у справах щодо ризиків для дітей.

Зокрема у справах *Suur v. Estonia* та *Fröhlich v. Germany* закріплено, що при вирішенні спорів щодо опіки, контактів або батьківства пріоритет має забезпечення найкращих інтересів дитини. Цей підхід допускає обмеження батьківських прав, зокрема права на спілкування або контакт, якщо підтримання таких прав не відповідає благополуччю дитини [4] [5].

У контексті забезпечення прав дитини ключове значення набуває критерій гарантування базових умов існування: житло, харчування, медична допомога, доступ до освіти, гігієна, тепло тощо. Особливо це актуально в умовах соціально-економічного занепаду або збройного конфлікту, коли здатність батьків забезпечити мінімальні стандарти життя може бути суттєво обмеженою. У таких обставинах здатність гарантувати базові потреби дитини має стати обов'язковою правовою передумовою для реалізації батьківських прав.

Критерій стабільного розвитку дитини є одним із центральних індикаторів реального забезпечення найкращих інтересів у період воєнного стану. Його зміст полягає у збереженні безперервного, передбачуваного та безпечного виховного середовища, яке не допускає хаотичних змін, здатних порушити психоемоційний та когнітивний розвиток дитини.

Т. Хуторянська, аналізуючи зарубіжний досвід запобігання правопорушенням, що посягають на нормальний розвиток дитини, наголошує на визначальній ролі стабільного соціального та сімейного середовища у забезпеченні гармонійного розвитку неповнолітніх. Авторка підкреслює, що державна політика та правозастосовна практика в європейських країнах орієнтовані не лише

на реагування на вже вчинені порушення прав дитини, а насамперед на превентивне забезпечення умов, за яких дитина зростає у безпечному, передбачуваному та емоційно стабільному середовищі. Такий підхід кореспондується з концепцією найкращих інтересів дитини, відповідно до якої стабільність умов життя, сталість соціальних зв'язків і захищеність від конфліктного впливу дорослих розглядаються як ключові чинники нормального розвитку дитини та мають бути враховані при формуванні правових механізмів її захисту, зокрема у сімейно-правових спорах [6].

У сучасних умовах воєнного стану одним із ключових критеріїв є доступність батьківського піклування, тобто реальна можливість забезпечити постійне та стабільне виховання.

З огляду на мобілізацію, участь у бойових діях, евакуацію, поранення або тимчасову непрацездатність одного з батьків, усе більшої ваги набуває не декларативне бажання брати участь у житті дитини, а фактична здатність створювати умови для її фізичного, психологічного та соціального розвитку.

Наукова доктрина останніх років наголошує, що зміст батьківських прав і обов'язків має оцінюватися через реальну поведінку батьків та виконання обов'язків, а не через формальну наявність юридичного статусу.

Так, Грабовська Г.М. підкреслює, що в умовах воєнного стану сім'ї зіштовхуються з додатковими бар'єрами, які можуть унеможливити виконання батьківських прав у повному обсязі, тому оцінка піклування має бути прив'язана до конкретних обставин, а не до формальних припущень [7].

Аналіз сучасної судової практики свідчить про формування двох різних підходів Верховного Суду щодо встановлення факту самостійного виховання дитини як юридичної підстави для звільнення чи відстрочки від військової служби, що безпосередньо пов'язане з критерієм забезпечення найкращих інтересів дитини та стабільності її виховного середовища в умовах воєнного стану. У постанові Великої Палати Верховного Суду від 11.09.2024 у справі № 201/5972/22 акцентовано, що такий факт не може бути встановлений у порядку окремого провадження, оскільки сама природа спору передбачає потенційний конфлікт між батьками щодо участі у вихованні [8]. Суд підкреслив, що окреме провадження не може слугувати механізмом створення преюдиційних фактів, які здатні вплинути на подальший спір про право, а дослідження обставин самостійного виховання потребує позовної процедури з обов'язковою участю заінтересованих осіб та органу опіки і піклування. Водночас у постанові від 02.04.2025 у справі № 127/3622/24 Верховний Суд відступив від зазначеної позиції та визнав можливим встановлення факту самостійного виховання у межах окремого провадження за умови залучення всіх заінтересованих суб'єктів та всебічного дослідження життєвих обставин дитини. Суд виходив із того, що в умовах воєнного стану та підвищених ризиків для сімейного середовища такий факт має самостійну юридичну значущість і може бути використаний для реалізації права на звільнення з військової служби [9]. Обидві позиції, попри їх розбіжність, об'єднує ключовий концепт: у центрі правової оцінки перебуває не формальний статус іншого з батьків, а реальний обсяг та сталість наданого дитині батьківського піклування, що повинно бути встановлено з урахуванням принципу найкращих інтересів дитини.

Таким чином, інститут самостійного виховання формально закріплений у сімейному законодавстві, проте його практична реалізація в умовах мобілізації часто ускладнюється та фактично блокується через законодавчі обмеження, встановлені воєнним станом. Така ситуація породжує правову колізію: баланс між конституційними правами батьків на участь у вихованні та пріоритетом найкращих інтересів дитини обмежується потребами держави щодо мобілізаційної готовності.

Сама мобілізація не повинна бути пріоритетом над принципом забезпечення найкращих інтересів дитини і правом батьків на виховання.

З огляду на це виникає необхідність додаткового законодавчого та нормативного врегулювання, яке б дозволило узгоджувати обов'язки держави з гарантуванням прав дитини та забезпеченням ефективної реалізації батьківських прав в умовах воєнного стану.

Критерій мінімізації психологічної травми, як пріоритет збереження психоемоційної стабільності дитини над формальним забезпеченням рівності батьківських прав.

У ситуації збройного конфлікту, вимушеного переміщення, втрати звичного соціального середовища та підвищеної тривожності саме сталість емоційних зв'язків і безпечність виховного середовища набувають визначального значення для розвитку дитини.

Європейський суд з прав людини у своїй усталеній практиці неодноразово наголошував, що при вирішенні спорів щодо дітей національні органи влади зобов'язані оцінювати не лише юридичні права батьків, а й потенційний психологічний вплив відповідних рішень на дитину.

Так, у справі «K.J. v. Poland» (2016) ЄСПЛ критично поставився до занадто формального застосування Гаазької Конвенції без належної індивідуальної оцінки психологічних ризиків для дитини) [10]. Позиція ЄСПЛ підкреслює, що критерій мінімізації психологічної травми має мати як субстантивне, так і процедурне вимірювання: судам потрібно не лише встановити наявність/відсутність ризику, але й забезпечити участь дитини, фахову експертизу та мотивоване обґрунтування вибору заходів, які найменше шкодять її психіці.

Н.В. Степаненко звертає увагу на те, що реалізація батьківських прав не може здійснюватися всупереч психічному благополуччю дитини, а в умовах воєнного стану пріоритет мінімізації психологічної шкоди повинен визнаватися імперативним [11].

Подібною позиції дотримується й І.Є. Борисюк, яка обґрунтовує, що принцип найкращих інтересів дитини в кризових умовах трансформується з декларативного у захисний механізм, спрямований насамперед на запобігання повторній або вторинній психотравматизації [12].

Таким чином, критерій мінімізації психологічної травми дитини в умовах воєнного стану виступає самостійним і визначальним елементом оцінки співвідношення батьківських прав та інтересів дитини, зумовлюючи необхідність відступу від формального балансу прав на користь збереження психоемоційної цілісності та стабільності розвитку дитини.

Міжнародне гуманітарне право (МГП) встановлює чіткі правові стандарти щодо захисту цивільного населення під час збройних конфліктів, серед яких особливе місце посідає захист дітей.

Як підкреслює Рябовол Л. у контексті прав дітей під час збройних конфліктів, діти є вразливою групою, яка потребує спеціальних гарантій як від насильства, так і від наслідків воєнної діяльності, включно з примусовим переміщенням, депортацією та розлученням із сім'єю – дії, що можуть становити окремі воєнні злочини та грубі порушення МГП [13].

Важливо зазначити, що норми МГП, зокрема Женевські конвенції 1949 року та їх Додаткові протоколи, містять конкретні положення щодо захисту цивільного населення, включно з дітьми, зокрема заборону будь-яких форм примусового переміщення цивільних осіб з районів бойових дій або з окупованої території без поважних безпекових та гуманітарних підстав [14; 15].

З огляду на міжнародні стандарти, будь-яке обмеження батьківських прав в умовах війни повинно бути виправдане принципом найкращих інтересів дитини. Воно має бути необхідним для негайного та ефективного захисту життєво важливих інтересів дитини, а не використовуватися як інструмент примусу, свавілля чи політичного тиску.

Рябовол Л. також підкреслює, що міжнародні акти Ради Європи та ЄКПЛ спрямовані на недопущення дискримінації та насильства щодо дітей, а документи Ради Європи встановлюють додаткові механізми захисту прав дітей у контексті збройних конфліктів, в тому числі захист від депортації та примусового переміщення, що стає ще більш актуальним під час актуальної великомасштабної війни в Україні [16].

Європейський Суд з прав людини у низці рішень підкреслював, що втручання держави у сімейне життя має бути пропорційним, відповідати законним цілям та не суперечити обов'язкам держави щодо захисту прав дитини за статтею 8 ЄКПЛ (право на повагу до приватного і сімейного життя) та загально визнаним принципам найкращих інтересів дитини.

Особливого значення в контексті критерію міжнародного гуманітарного права набуває справа «Ukraine and the Netherlands v. Russia», у якій ЄСПЛ у рішенні від 9 липня 2025 року визнав, що примусове переміщення та депортація цивільних осіб, включно з дітьми, з території України становить грубе порушення як норм міжнародного гуманітарного права, так і статей 3 та 8 ЄКПЛ [17]. Суд прямо вказав, що системне вилучення дітей з сімейного середовища без індивідуальної оцінки їхніх інтересів є несумісним із будь-якими стандартами захисту прав дитини, навіть за умов активного збройного конфлікту.

Таким чином, з урахуванням доктринальних підходів та актуальної судової практики ЄСПЛ, критерій міжнародного гуманітарного права у справах, що стосуються дітей у воєнний час, передбачає абсолютну заборону примусового переміщення дітей, окрім виняткових випадків, обумовлених безпосередньою загрозою їх безпеці, обов'язок держави забезпечити максимальне збереження сімейних зв'язків, встановлення підвищеного порогу обґрунтування для будь-якого

обмеження батьківських прав, застосування стандарту необхідності негайного захисту дитини, а не абстрактних міркувань державної безпеки.

Висновки. В умовах воєнного стану реалізація сімейних і батьківських прав зазнає суттєвої трансформації, оскільки визначальним критерієм стає забезпечення найкращих інтересів дитини через пріоритет її безпеки, стабільності та психологічного благополуччя. Судова практика дедалі більше орієнтується на індивідуальну, контекстуальну оцінку реальних умов життя дитини, фактичної участі батьків у її вихованні та здатності забезпечити безперервність розвитку, навіть за умови тимчасового обмеження формальної рівності батьківських прав. Право дитини на вибір місця проживання у цих умовах набуває функціонального характеру соціально-правової гарантії, спрямованої на мінімізацію ризиків і психологічної травматизації.

Така гнучка, ситуаційно орієнтована модель захисту прав дитини відповідає міжнародним стандартам і формує ефективний механізм охорони інтересів дитини в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ступак О.В. Принцип «найкращі інтереси дитини» у цивільному судочинстві України. Дис. ... на здоб. ступеня доктора філософії: Спеціальність 081 – Право. Київ, 2025. 271 арк. URL: <https://repository.ndipp.gov.ua/bitstream/handle/765432198/1044/%d0%a1%d1%82%d1%83%d0%bf%d0%b0%d0%ba%20%d0%9e.%d0%92.%2025.03.2025%20--.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
2. Мельник О.О. Проблематика визначення місця проживання дитини після розлучення батьків у період воєнного стану. *Науковий вісник УжНУ*. Право. 2023. С. 38–45. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/38.pdf>.
3. Ліщинська, Ю.Ю., and Т.З. Гарасимів. «Визначення місця проживання дитини в умовах воєнного стану.» *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право 2.86 (2024): 65-70. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/320222>.
4. Suur v. Estonia. Application no. 41736/18. October 30, 2020. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-205170%22%5D%7D>.
5. Fröhlich v. Germany. Application no. 16112/15. October 26, 2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-185320%22%5D%7D>.
6. Хуторянська Т. Зарубіжний досвід запобігання правопорушенням, що посягають на нормальний розвиток дитини. *Evropský politický a právní diskurz*. 2015. Sv. 2, Vyd. 1. С. 67-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2015_2_1_10.
7. Грабовська Г.М., Лисюк А.М. Захист прав дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування під час військових дій. URL: <https://app-journal.in.ua/wpcontent/uploads/2023/05/15.pdf>.
8. Постанова Верховного Суду у справі № 201/5972/22 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121753944>.
9. Постанова Верховного Суду у справі № 127/3622/24 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126431570>.
10. K.J. v. Poland Application № 30813/14. March 1, 2016. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160852>.
11. Степаненко Н.В. Захист та забезпечення прав дитини в умовах військових дій на Донбасі: теоретико-правовий аналіз: дис. ... д-ра філософ. зі спец. 081 Право. Київ, 2021. 264 с. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=I9F7WHgAAAAJ&citation_for_view=I9F7WHgAAAAJ:eQOLeE2rZwMC.
12. Борисюк І.Е. Правовий механізм взаємодії громадянського суспільства та Української держави у сфері захисту прав дитини: дис. ... д-ра філос. за спец. 081 «Право». Одеса, 2021. 259 с. URI: <https://hdl.handle.net/11300/16028>.
13. Рябовол Л. Питання захисту прав дітей в умовах збройних конфліктів у документах ради Європи. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. № 3. С. 69-75. <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/apl/article/download/1405/1452/2842>.
14. Женевська конвенція про поведіння з військовополоненими від 12.08.1949 (ред. від 08.02.2006). БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153.

15. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. (редакція від 08.12.2005 р.). База даних «Законодавство України» /Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.
16. Riabovol, Liliia. “Issues of Protection of children’s Rights in the Conditions of Armed Conflicts in Council of Europe Documents”. *Actual Problems of Law*, no. 3, Feb. 2023, pp. 69-75, <https://doi.org/10.35774/app2022.03.069>.
17. UKRAINE AND THE NETHERLANDS v. Russia Applications nos. 8019/16, 43800/14, 28525/20 and 11055/22. July 9, 2025. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/uk?i=001-244292>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 05.03.2026

© Тодуа Ш.Р., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0